

JAK NAJSKUTECZNIEJ ZAPEWNIĆ JAKOŚĆ MEDIÓW?

Recenzja: Paweł Urbaniak, *System odpowiedzialności mediów w Polsce na tle systemów w innych krajach*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, 2024, ss. 341.

Na polskim rynku wydawniczym pojawiła się bardzo ważna pozycja medioznawcza. Paweł Urbaniak wydał monografię zatytułowaną *System odpowiedzialności mediów w Polsce na tle systemów w innych krajach*. Ta licząca 341 stron książka została opublikowana w 2024 roku przez Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego.

Monografia *System odpowiedzialności mediów w Polsce na tle systemów w innych krajach* jest wartościową propozycją zawierającą wyniki wieloletnich refleksji i badań naukowych autora nad złożonym i ważnym zagadnieniem. Jej lektura porządkuje wiedzę i intuicję czytelników na temat odpowiedzialności mediów, gdyż książka charakteryzuje się logiczną i funkcjonalną strukturą. Składa się z wprowadzenia, ośmiu rozdziałów, zakończenia, aneksu, bibliografii, spisu rysunków, tabel i wykresów oraz indeksu osobowego. W kolejnych rozdziałach autor przedstawił koncepcję systemu odpowiedzialności mediów (rozdział I), historię powstawania narzędzi samokontroli mediów (rozdział II), narzędzia systemu odpowiedzialności mediów (rozdział III), wyniki badań dotyczących systemów odpowiedzialności mediów (rozdział IV), refleksję na temat profesji dziennikarskiej w ujęciu socjologicznym (rozdział V), system odpowiedzialności mediów jako składową kultury dziennikarskiej (rozdział VI), ekonomiczną teorię dziennikarstwa (rozdział VII), wyniki badań empirycznych dotyczących stopnia instytucjonalizacji narzędzi samoregulacji mediów w kulturze dziennikarskiej (rozdział VIII). Ta przemyślana struktura publikacji umożliwiła kompleksową prezentację omawianych zagadnień. Autor zmierzył się z bardzo rozległym i skomplikowanym tematem, przez który przeprowadził czytelników płynnie, prowadząc ciekawy i uporządkowany wywód.

Autor postawił przed sobą wiele zadań, jednym z nich była próba odpowiedzi na pytanie, jakie czynniki sprzyjają skutecznej samokontroli środowiska dziennikarskiego. To pytanie kluczowe i intrygujące. Pytanie, które pojawia się w głowach wielu dziennikarzy, użytkowników

mediów i medioznawców. Na to pytanie autor próbował odpowiedzieć spoglądając na zagadnienie systemów odpowiedzialności mediów z wielorakich perspektyw. Scharakteryzował szczegółowo polskie rozwiązania samoregulacyjne. Opisał i porównał systemy funkcjonujące w innych krajach, między innymi we Włoszech, w Niderlandach, w Wielkiej Brytanii. Opisał społeczne uwarunkowania samoregulacji mediów, prezentując stan współczesny i ujęcie historyczne. Każda z tych perspektyw została w książce zaprezentowana starannie i przemyślanie, co wpłynęło niepomiernie na merytoryczną i poznawczą wartość tej publikacji. Czytelnik podążając za wywodem autorskim nie ma wątpliwości, że przez meandry problematyki systemów odpowiedzialności mediów przeprowadza go osoba kompetentna, świetnie orientująca się nie tylko w wiodącym zagadnieniu, ale także znająca szeroko pojęte konteksty omawianego tematu. W książce znajdujemy więc nawiązanie do interdyscyplinarnej refleksji między innymi o dylematach między edukacją a regulacją, zachętą a karą w kontekście dbałości o standardy etyczne mediów.

Recenzowana pozycja posiada wiele walorów. Jednym z nich jest możliwość zapoznania się z uporządkowanym dotychczasowym dorobkiem naukowym dotyczącym kwestii odpowiedzialności mediów. Autor umiejętnie scharakteryzował poszczególne teorie odpowiedzialności mediów, trafnie je ocenił i wykorzystał w dalszym wywodzie. Czytelnik dostaje w postaci książki wynik skrupulatnej pracy polegającej na selekcji wątków i syntezie treści. Autor przedstawił w monografii liczne klasyfikacje i modele teoretyczne, ale – co warto podkreślić – przywołując je nie stworzył „suchego” katalogu teoretycznych ujęć omawianych zjawisk. Na ich podstawie bowiem opracował własne modyfikacje i propozycje. Dlatego właśnie lektura książki przynosi korzyść poznawczą i jednocześnie inspirowanie do refleksji oraz pogłębionego rozumienia poszczególnych problemów.

Szczególnie ważną i wartościową częścią publikacji jest rozdział trzeci, w którym Urbaniak szczegółowo scharakteryzował narzędzia, takie jak dokumenty prewencyjne, krytyczne publikacje i dokumenty, wewnątrzredakcyjne dokumenty, instytucjonalna prewencja, podmioty powołane do krytyki, rozliczenia wewnątrz redakcji, długofalowa prewencja, stała możliwość krytyki, czasowe działania redakcyjne. Ta część wywodu pokazuje wielość rozwiązań dotyczących dbałości o standardy etyczne mediów, a jednocześnie wskazuje na liczne niedostatki, brak skuteczności, wady i zalety poszczególnych rozwiązań. Autor bardzo kompetentnie scharakteryzował poszczególne narzędzia, wskazał na ich potencjał, krytycznie je ocenił.

Paweł Urbaniak zaprezentował w recenzowanej książce wyniki badań podporządkowane następującym celom:

- a) ocena sytuacji polskiego dziennikarstwa i polskich dziennikarzy (...), b) ocena siły wpływu różnorodnych czynników regulacyjnych i samoregulacyjnych na zachowania dziennikarzy w Polsce, c) ocena stopnia instytucjonalizacji polskiego systemu odpowiedzialności mediów i konkretnych jego elementów na poziomie ogólnosiłowym i wewnątrzredakcyjnym (s. 251).

Jako metodę badawczą zastosował pogłębiony wywiad ustrukturyzowany o cechach wywiadu ankietarskiego pod tytułem *Instytucjonalizacja narzędzi samoregulacji mediów w opinii pracowników polskich mediów*. Badania przeprowadził na 110 respondentach. Czytelnik ma możliwość zapoznania się ze szczegółowym opisem wyników badań. Wnioski zostały klarownie zreferowane w podziale na poszczególne zagadnienia, między innymi poziom profesjonalizmu, etyka w dziennikarstwie, upolitycznienie mediów, pauperyzacja środowiska dziennikarskiego, presja ekonomiczna na redakcje i dziennikarzy, czynniki wpływające na zachowania dziennikarzy, wewnętrzne formy samoregulacji, odpowiedzialność dziennikarzy wobec różnych podmiotów. Tekst przynosi wiele interesujących przykładów i autentycznych ocen pracowników mediów, jest więc świetną inspiracją do dalszych rozważań i badań.

Dużym walorem monografii jest jej język. Autor posługuje się piękną polszczyzną. Książkę czyta się więc dobrze nie tylko ze względu na bogatą i interesującą treść, ale także ze względu na bogaty język. Mimo rozległej i złożonej tematyki książki, czytelnik nie napotyka w trakcie jej lektury powtórzeń, dłużyzn czy przejawów chaosu myśli. Lektura tej książki jest pouczająca, niesie ogrom wiedzy, porównań i przykładów, a jednocześnie nie jest to tekst hermetyczny, niedostępny, trudny.

Monografia *System odpowiedzialności mediów w Polsce na tle systemów w innych krajach* jest bardzo udanym przedsięwzięciem naukowym. Aktualność problematyki badawczej nie budzi wątpliwości. To książka ważna dla naukowców reprezentujących dyscyplinę nauki o komunikacji społecznej i mediach, ale także dla dziennikarzy, pracowników mediów, użytkowników mediów, studentów. Jest pozycją obowiązkową dla medioznawców, ale także dla politologów, filozofów, etyków, socjologów. Dla wszystkich, którzy chcą zapoznać się z problematyką systemów odpowiedzialności mediów w ujęciu historycznym, porównawczym, medioznawczym, praktycznym. Solidność analiz i metodologia badań gwarantują walor badawczo-twórczy recenzowanej pracy.

Paweł Urbaniak opracowując w sposób kompleksowy tytułowe zagadnienie wniósł bardzo wartościową pozycję naukową na polski rynek wydawniczy. Dużym walorem książki jest fakt, że otwiera ona pola do dalszych refleksji, wskazuje na kierunki ewentualnych dalszych badań, przedstawia bogactwo ujęć i rozwiązań. To książka z potencjałem. Dynamiczny rozwój technologii komunikacyjnych i towarzyszące mu zmiany społeczne generują i będą generowały potrzebę pogłębionych badań dotyczących odpowiedzialności i jakości mediów. Będzie rozwijała się refleksja o wartościach w komunikowaniu i o potrzebie ochrony wartości, etyce mediów. Recenzowana publikacja z pewnością będzie w tych badaniach odgrywała bardzo istotną rolę, stanowiąc punkt naukowych odniesień.